

2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. Харків : Консум. 2001. 656 с.

3. Бородин І., Пасіка С. Правовий статус військовослужбовців в Україні. *European political and law discourse*. 2017. Volume 4. Issue 1. S. 164–171. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-1/29>

4. Радчук А. А. Нормативні засади забезпечення прав військовослужбовців під час військового стану в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2023. № 4 (82) том 2. С. 140–144.

5. Ковальов Д. І. Правовий статус військовослужбовців та членів їх сімей: загальнотеоретичний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Серія ПРАВО. Випуск 89: частина 2. С. 441–445.

6. Соколов Д. С. Основні права військовослужбовців, пов'язані з проходженням служби. *Академічні візії*. 2024. Випуск 33. С. 1–7.

Мартиненко Ілля Володимирович,

курсант навчально-наукового

інституту поліцейської діяльності

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кривицький Юрій Віталійович,

завідувач кафедри теорії, історії та філософії права

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент.

ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблематика формування громадянської ідентичності в сучасній Україні є однією з ключових у контексті демократичного розвитку держави. Громадянська ідентичність визначається як усвідомлення індивідом своєї належності до політичної спільноти, що ґрунтується на спільних цінностях, правах і обов'язках, визначених Конституцією та законами України [11, с. 4]. Її сутність полягає в інтеграції громадян у єдиний правовий та політичний простір, заснований на ідеях свободи, рівності, справедливості та відповідальності.

Науковці підкреслюють, що громадянська ідентичність має передусім політико-правовий характер, формуючись через участь особи у суспільно-політичному житті, залучення до демократичних процесів, дотримання законів та реалізацію громадянських прав і свобод [5, с. 22]. На відміну від національної ідентичності, що базується на культурних, мовних чи етнічних чинниках, громадянська ідентичність інтегрує людей різного походження на

основі спільного прагнення до державного добробуту, соціальної стабільності та розвитку демократії [9, с. 14].

Саме громадянська ідентичність є чинником зміцнення суспільної солідарності, розвитку правової культури та утвердження громадянських цінностей. Як зазначає М. Головатий, вона виступає фундаментом сучасної української політичної нації, забезпечуючи інтеграцію державних і громадських інтересів [1, с. 67]. На думку В. Скуратівського, громадянська ідентичність створює умови для солідарності між громадянами, сприяє подоланню соціальної ізольованості та формує патріотичну самосвідомість [2, с. 5].

Формування громадянської ідентичності нерозривно пов'язане з розвитком почуття громадянської відповідальності. Громадянська відповідальність проявляється у свідомому ставленні до виконання конституційних обов'язків, дотриманні законів, участі у демократичних процедурах, волонтерських та соціальних ініціативах [7, с. 47].

Через такі практики формується відчуття єдності, що є основою громадянської солідарності. Солідарність забезпечує взаємоповагу, взаємопідтримку та готовність діяти задля спільного блага – ключових умов формування сильного громадянського суспільства [8, с. 32].

У багатонаціональному суспільстві громадянська ідентичність виконує важливу інтеграційну функцію. Вона сприяє політичній стабільності, зменшує ризики соціальних конфліктів та забезпечує розвиток демократичної політичної культури [4, с. 19]. Як наголошує Ю. Шайгородський, громадянська ідентичність допомагає гармонізувати взаємодію між різними групами населення та зміцнює основи демократичного суспільства [9, с. 17].

В умовах європейської інтеграції України громадянська ідентичність стає чинником посилення соціальної згуртованості та адаптації до європейського політичного та культурного простору. Вона пов'язана з утвердженням принципів верховенства права, прав людини та демократичних стандартів [10, с. 6]. Формування громадянської ідентичності є неможливим без належного рівня громадянської освіти, виховання правосвідомості та утвердження демократичних цінностей серед молоді. Концепція національно-патріотичного виховання передбачає розвиток відповідальності, патріотизму, поваги до Конституції та законів України [13].

Український інститут національної пам'яті підкреслює, що зміцнення громадянської свідомості є одним із ключових чинників побудови стійкого суспільства, здатного протистояти інформаційним та політичним викликам сучасності [14, с. 9]. Це особливо актуально з огляду на необхідність формування демократичної культури, патріотизму та поваги до прав людини.

Громадянська ідентичність також залежить від ефективності державної правової та соціальної політики, дотримання принципів соціальної справедливості, гарантування прав людини та створення умов для активної участі громадян у публічному житті [15, с. 21].

Отже, громадянська ідентичність є ключовим чинником демократичного державотворення, інтеграції суспільства та утвердження цінностей правової

держави. Її формування можливе лише за умови забезпечення верховенства права, розвитку громадянської освіти, участі населення в публічному житті, підвищення правової та політичної культури громадян.

Саме така ідентичність формує основу для становлення відповідального громадянського суспільства, що є запорукою сталого розвитку України та її успішної інтеграції до європейського політичного та культурного простору.

Список використаних джерел

1. Головатий М. Громадянське суспільство і держава: взаємодія та розвиток. Київ : Либідь, 2019. 256 с.
2. Скуратівський В. Громадянська ідентичність як фактор консолідації суспільства. *Український соціум*. 2020. № 2. С. 5–15.
3. Кривицький Ю. В. Гуманізм як принцип діяльності міліції України: сучасний стан і перспективи реалізації. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2012. № 3. С. 5–9. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/25869>
4. Кресіна І. О. Громадянське суспільство: проблеми теорії та методології дослідження. Київ : Наук. думка, 2018. 352 с.
5. Шаповал В. М. Конституціоналізм і права людини в Україні. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 240 с.
6. Касьянов Г. В. Ідентичність і пам'ять у сучасній Україні. Київ : Laurus, 2021. 264 с.
7. Сахань О. Громадянська освіта та формування демократичних цінностей молоді. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 2. С. 45–53.
8. Лубський В. І. Соціальна єдність і солідарність у сучасному українському суспільстві. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 198 с.
9. Шайгородський Ю. Ж. Національна ідентичність і громадянська інтеграція в Україні. *Політичний менеджмент*. 2018. № 3. С. 12–19.
10. Гаврилюк І. Національна ідентичність у контексті європейської інтеграції України. *Вісник Національної Академії державного управління при Президентові України*. 2021. С. 33–41.
11. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
13. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України 6 червня 2022 р. № 527. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>
14. Український інститут національної пам'яті. Формування громадянської свідомості в Україні : аналітична доповідь. Київ, 2022. 68 с.
15. Кудряченко А. І. Громадянська культура в умовах демократичної трансформації суспільства. Київ : Парламентське видавництво, 2020. 214 с.

